

Ivo Andrić
**SA MAGIJOM PONEKAD GRANIČI I NA
PRAVE PODVIGE LIČI RAD DOBROG
PREVODIOCA**

www.pravoslovo.net

Svi smo mi, bez sumnje, imali mnogo i često dodira sa prevodima i prevodiocima. Nekad su to bili nezaboravni umetnički ili intelektualni doživljaji, prisni dodiri sa delima visoke vrednosti, tako savršeno prevedeni da posredništvo prevodioca nismo ni osećali kao smetnju. Nekad smo se opet tako teško probijali kroz prevod da smo prevodioca osećali kao zapreku i da je naše uživanje u delu ostalo pomućeno a korist od njega smanjena. Ali uvek, u svima tim slučajevima, dodir je bio sa prevodiocem pojedincem. Danas nam se dešava prvi put da stojimo pred velikim skupom prevodilaca, pred celim jednim štabom svetske prevodilačke aktivnosti. To je slučaj koji će svakom od nas ostati u sećanju, zabeležen među krupne i uzbudljive doživljaje koji se ne zaboravljaju ...

Mislim i uvek sam mislio da prevodioci svojim radom zaslužuju svaku pažnju, a posebno zahvalnost pisca, i da je kongres prevodilaca dobra prilika da im se oda dužno priznanje. Jer treba imati na umu da je posao prevodioca, kad je zaista dobar, prvo: veoma težak, i drugo: veoma koristan.

Najpre nešto o teškoći. Učeni Najmonides je prevodiocu postavljao dvostruk zadatak. »Prevodilac treba, kaže on, pre svega da razume tok misli, a zatim da je saopšti i opiše tako da u drugom jeziku bude razumljiva i jasna.« Svega toliko! Uputstvo je kratko i jednostavno, ali je njegovo izvršenje teško i retko potpuno izvodljivo.

Teškoću veštine prevođenja ljudi su oduvek uvidali. Gete je jednom uzdahnuo: »Tako su neprevodljive osobine svakog jezika!« To, naravno, nije sprečilo Getea da i sam uspešno prevodi, jer poziv čovekov i jeste u tome da se hvata u koštac sa teškoćama i ostvaruje ono što izgleda neostvarljivo. Ali taj uzdah pesnika, koji je i mnogo prevođen i mnogo prevodio, samo je jedan od bezbrojnih dokaza teškoće prevođenja.

I zaista, ko je ikad - vođen iskrenim interesovanjem - seo da prevede ma i najmanji tekst, taj zna kako je to težak posao. Zbog toga se za rad velikih i dobrih prevodilaca može reći da je to više strast i poziv nego ambicija i profesija. Jer samo plemenita strast može navesti čoveka na posao koji, kad je pravilno shvaćen, donosi toliko teškoća da se nikad ničim ne može dostojno nagraditi.

To nesumnjivo osećaju upravo oni koji najbolje vrše posao prevodioca, i to i jeste ono što ih dovodi do saznanja da je prevođenje »škola skromnosti«. Rečeno je takođe da je »rezignacija muza prevodioca«. Lako je verovati da i u tom ima izvesne tačnosti. Naravno, reč je o rezignaciji koja ne prelazi u malodušnost, koja ne koči misao i ne zaustavlja rad prevodioca. Uostalom, mislim da se može reći da je takva vrsta plemenite (i aktivne) rezignacije muza svakog ljudskog posla. Kultura se i zasniva na hrabrom (i rezigniranom!) preduzimanju takvih pothvata koji nam se čine bezizglednim ali koji uvek, na jedan ili drugi način, posredno ili neposredno, donose

plodove samo ako nađemo snage i hrabrosti da ih preduzimamo i da u njihovom izvođenju istrajemo.

Teškoća i složenost prevodilačkog posla takva je i tolika, - nastavlja Ivo Andrić, - da o tome ne bi trebalo trošiti mnogo reči. Pisac-stvaralac može da zna samo jedan jezik, svoj maternji, i to da mu bude dosta, a prevodilac mora da zna bar dva, i to oba podjednako dobro, ali tako da ni jedan od njih ne preseže na štetu drugoga. On treba da ostvari nešto što izgleda nemoguće: da potpuno oseti i upije u sebe duh jednog stranog jezika, i da ga, zatim, izrazi u najadekvatnijim, i to redovno posve drukčijim, nijansama svoga jezika, a da se pri tom nikad ne zabuni i ne pomeša ta dva područja: da ih približi do krajnjih mogućnosti i, u isto vreme, da ih drži strogo odvojene.

Sa magijom ponekad graniči i na prave podvige liči rad dobrog prevodioca. Šta je u stvari prevođenje? Veština i sposobnost uzeti čitaoca za ruku, provesti ga kroz predele i prostranstva kojima on nikad ne bi prošao, i pokazati mu pojave i predmete koje inače ne bi nikad video.

Za sve to potrebno je, pored dara, truda i znanja, beskrajno mnogo strpljenja, snage, mudrosti i odricanja. To bi trebalo da znaju i uvek imaju u vidu i pisac čije je delo prevedeno i čitalac koji taj prevod čita. Jer, lako je pronalaziti omaške ili nesavršena mesta i kod najboljih prevodilaca, ali je teže shvatiti svu složenost i važnost njihovog posla.

A korisnost? O njoj pogotovo ne bi bilo potrebno mnogo govoriti. Prevodioci su najbolji tumači i posrednici u ovom oduvek podeljenom svetu. Ako su danas narodi i ljudi bliski jedni drugima, i ovoliko koliko jesu, za to treba zahvaliti, između ostalog, i prevodiocima. Ko se od nas nije njihovim radom i naporom koristio? Šta bi milioni ljudi znali o Homeru, Danteu ili Geteu da ih ne čitaju u prevodima, a šta o Euripidu, Šekspiru, Rasinu ili Gogolju da ih ne slušaju u pozorištima na svom jeziku? Ništa. A ako ipak nešto znamo ili bar naslućujemo, to je zasluga prevodilaca. I svi mi, koliko nas ima, njihovi smo dužnici.

To važi za čitaoce, a pogotovo za pisce čija se dela prevode na strane jezike. Mi smo često skloni da nalazimo tu i tamo slaba mesta u tekstu našeg prevodioca, a pri tom zaboravljamo da bi bez njega celo naše delo ostalo pokopano u četiri zida jednog jezika. Često gubimo iz vida one srećne slučajeve kad se veština prevođenja uzdiže do prave stvaralačke snage. Uvek ću se sećati visokog priznanja koje je Fokner odao svom francuskom prevodiocu Edgaru Koendrau. Povodom jednog prevoda on mu je rekao da taj prevod »nije izgubio ništa, čak ni ono što je pisac sam, i samo on, osetio u svojoj pripovesti, i ne stigavši da to izrazi recima«.

Takve su zasluge velikih stvaralačkih prevoda. Ali čak i onda kad jedan prevod ne dostiže tu snagu i visinu, jer se čuda ne dešavaju na svakom koraku, mi svakom prevodiocu dugujemo izuzetnu i višestruku zahvalnost.

Ovde treba dodati još nešto. Po prirodi ovoga posla, govoreći o prevođenju, mi uvek imamo na umu lepu književnost. Međutim, pravu vrednost prevoda i puni značaj prevodilaca moći ćemo shvatiti tek onda kad pomislimo na bezbrojne prevode sa područja tehnike i nauke uopšte.

Srećna je okolnost da su prevodioci sveta uspeli da nađu zajednički jezik i da stvore čvrstu organizaciju svih radnika na tom poslu. To može samo olakšati i ubrzati

njihov opštekorisni rad. A za sve nas je prijatna i važna činjenica da je Međunarodna federacija prevodilaca ovog puta izabrala za zasedanje svog kongresa ovaj drevni jugoslovenski grad koji je, u prošlosti, vekovima vršio na svoj način ulogu posrednika i tumača između raznih naroda i kulture.